

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Łodzi

LLO – 410.002.03.2017

P/17/071

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Łodzi

ul. Kilińskiego 210, 90-980 Łódź

T +48 42 239 32 00, F +48 42 239 32 90

llo@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/071 – Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi
Kontroler	Ryszard Kościelecki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LLO/042/2017 z dnia 1.02.2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1,2)
Jednostka kontrolowana	Publiczne Gimnazjum Nr 1 z oddziałami integracyjnymi im. Szarych Szeregów w Bełchatowie, ul. H. Dąbrowskiego 11, 97-400 Bełchatów (dalej „Gimnazjum”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pani Jolanta Fidała, dyrektor Gimnazjum (dowód: akta kontroli str. 3,4)

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

W okresie objętym kontrolą (lata szkolne 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017) Gimnazjum posiadało wymagane w działalności edukacyjnej szkolne programy profilaktyki i programy wychowawcze. W programach profilaktyki nie zostało zidentyfikowane zjawisko cyberprzemocy, jak również nie dokonano jego diagnozy, chociaż za taką potrzebą przemawiały przypadki cyberprzemocy zgłoszone do Gimnazjum przez poszkodowanych uczniów lub ich rodziców. W tym zakresie program profilaktyki nie był rzetelny, pomimo że uwzględniał działania realizowane pod innymi nazwami, jak np. zajęcia nt. „zagrożenia w sieci”, obejmujące także cyberprzemoc. Dokumenty te nie zawierały strategii ewaluacyjnej ani wskaźników pozwalających na pomiar efektywności działań zaplanowanych w sferze zagrożeń związanych z korzystaniem przez młodzież szkolną z mediów elektronicznych. Wskazane braki uniemożliwiają dokonanie oceny skuteczności podejmowanych działań.

Dokumentacja szkolna potwierdzała realizację programów profilaktycznych i wychowawczych w badanym zakresie. Jednakże brak diagnozy zjawiska cyberprzemocy w Gimnazjum nie pozwala na ocenę spójności i adekwatności zaplanowanych i podejmowanych działań do skali zjawiska. Działania te prowadzono przede wszystkim w formie zajęć wychowawczych o tematyce dotyczącej zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu, w tym cyberprzemocy. Gimnazjum uczestniczyło też w projekcie edukacyjnym pn. „Tydzień bezpiecznego Internetu”.

Chociaż zajęcia były realizowane głównie przez nauczycieli, to w corocznych planach ich doskonalenia zawodowego problematyka cyberprzemocy nie była uwzględniona, co według NIK mogło też mieć wpływ na brak „wykrywalności” aktów cyberprzemocy wśród młodzieży szkolnej przez samych nauczycieli, gdy wszystkie tego rodzaju czyny zostały ujawnione w Gimnazjum przez uczniów lub ich rodziców.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

Działania profilaktyczno-wychowawcze Gimnazjum były wspierane współpracą ze Strażą Miejską i Policją, których funkcjonariusze prowadzili z młodzieżą szkolną pogadanki nt. zagrożeń i odpowiedzialności karnej nieletnich.

Zgłoszone przypadki cyberprzemocy i podejmowane czynności dokumentowano wpisami w dziennikach szkolnego pedagoga. Wszystkich uczniów dotkniętych aktami cyberprzemocy objęto opieką pedagogiczną, informując uczniów, a także ich rodziców, o przysługujących środkach ochrony prawnej. Ze sprawcami cyberprzemocy będących uczniami Gimnazjum oraz z ich rodzicami przeprowadzano rozmowy wychowawcze. W przypadku sprawcy cyberprzemocy będącego osobą dorosłą przekazano stosowne zawiadomienie do Policji.

Zjawisko cyberprzemocy w Gimnazjum nie było przedmiotem nadzoru pedagogicznego zarówno ze strony kuratora oświaty jak i nadzoru wewnętrznego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Prawdliwość i rzetelność podejmowanych działań dotyczących identyfikowania zagrożeń w zakresie cyberprzemocy dzieci i młodzieży.

Opis stanu
faktycznego

1.1. W analizowanych latach szkolnych Gimnazjum liczyło od 430 do 445 uczniów, dla których zorganizowano w każdym roku od 18 do 20 oddziałów. Na klasy I i II przypadało po 6 – 7 oddziałów, klasa III liczyła od 5 do 7 oddziałów. Pod względem liczebności przeważające były oddziały liczące 25 i więcej uczniów, których w każdym roku szkolnym było od 8 do 11. Natomiast od 3 do 8 oddziałów liczyło po 21 - 24 uczniów, a w 4 oddziałach każdego roku szkolnego stan liczebny wynosił od 9 do 18 uczniów.

Przez cały badany okres Gimnazjum zatrudniało 2 pedagogów szkolnych: 1 osobę na pełnym etacie oraz 1 osobę – na ½ etatu. W roku szkolnym 2013/2014 w tym charakterze byli zatrudnieni pracownicy posiadający wyższe wykształcenie magisterskie w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej. Od roku szkolnego 2014/2015 na stanowiskach pedagogów zatrudniono magistra pedagogiki terapeutycznej z rehabilitacją, posiadającego ukończone specjalistyczne pedagogiczne studia podyplomowe, kursy i warsztaty oraz magistra filologii polskiej posiadającego ukończone studia podyplomowe w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej i pedagogiki resocjalizacyjnej oraz specjalistyczne kursy i warsztaty. Nadzór pedagogiczny w Gimnazjum był sprawowany przez Dyrektora i Wicedyrektora Gimnazjum, co potwierdzały przedłożone plany nadzoru pedagogicznego i sprawozdania z ich realizacji.

(dowód: akta kontroli str. 5,6,120,233-235)

1.2. W ramach szczegółowego badania zagadnień dotyczących problemu cyberprzemocy w szkole i rozpoznawania przez szkołę skali zjawiska kontroler przeprowadził ankiety wśród uczniów Gimnazjum i ich rodziców oraz nauczycieli.

Ankietyzację uczniów poprzedzono uzyskaniem zgody rodziców na jej przeprowadzenie, o co zwrócono się do rodziców 100 uczniów z 5 klas I-III. Oświadczenie wyrażające zgodę przekazali rodzice 66 uczniów, z których 62 zostało objętych ankietami (4 uczniów było nieobecnych w szkole w czasie ankietyzacji). Jednocześnie kontroler zwrócił się z ankietą dotyczącą cyberprzemocy do rodziców tych samych 100 uczniów, uzyskując 86 wyników. Ankietyzację objęto także 32 nauczycieli Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 168-215)

Według wyników ankiety 84% uczniów miało możliwość uczestniczenia w zajęciach, z których można się było dowiedzieć, jak skutecznie przeciwdziałać cyberprzemocy, przy czym 32% uczniów odpowiedziało, że niewiele pamięta z tych zajęć. Z ankiety wynika, że 26% uczniów zmieniło po tych zajęciach swoją aktywność w Internecie.

(dowód: akta kontroli str. 215)

Wyniki ankiety rodziców wskazują, że 37% z nich uczestniczyło w zorganizowanych przez Gimnazjum zajęciach, pogadankach, wywiadówkach lub spotkaniach dotyczących cyberprzemocy, a 24% pytanym stwierdziło, że zajęcia zmieniły ich wiedzę o zagrożeniach związanych z cyberprzemocą.

(dowód: akta kontroli str. 198)

Z badania wynika, że 41% ankietowanych nauczycieli zetknęło się latach 2013-2016 w Gimnazjum ze zjawiskiem cyberprzemocy wśród młodzieży, a 59% pytanym udzieliło odpowiedzi przeczącej. Wyniki ankiety uczniów wskazywały, że 52% z nich zetknęło się z aktami cyberprzemocy, natomiast 48% nie miało z nimi do czynienia. 32% ankietowanych uczniów stwierdziło, że zjawisko cyberprzemocy dotyczyło ich bezpośrednio lub koleżanki/kolegi z klasy lub szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 177,214)

1.3. Na każdy rok szkolny Gimnazjum posiadało wymagany przepisami² szkolny program profilaktyki i program wychowawczy. Programy zostały opracowane w jednolitej formie. W tabelarycznej formie programu profilaktyki wykazano w kolejnych rubrykach: zadania, formę realizacji, osobę odpowiedzialną, termin realizacji. W części końcowej programu wyszczególniono oczekiwane efekty, w tym zmniejszenie liczby przejawów agresji wśród uczniów i wzrost poczucia bezpieczeństwa. W programach wychowawczych zawierających podstawy (akty) prawne, wymieniono cele ogólne szkoły wynikające z podstawy programowej, przedsięwzięcia związane ze szkolnym rytuałem, opisano sylwetkę absolwenta Gimnazjum. Natomiast w odpowiednich rubrykach tabeli wykazano: cele szkoły (szczegółowo), działania wychowawcze, terminy realizacji/grupy realizujące, prognozowane osiągnięcia ucznia. Układ programów wychowawczych odpowiadał układowi rekomendowanemu przez Ośrodek Rozwoju Edukacji³ (dalej „ORE”).

W żadnym szkolnym programie profilaktyki i programie wychowawczym Gimnazjum na lata szkolne 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 nie zostało bezpośrednio zidentyfikowane (wskazane) zjawisko cyberprzemocy.

(dowód: akta kontroli str. 7-97)

Natomiast we wszystkich programach zawarto m.in. powtarzające się z roku na rok cele, zadania i formę ich realizacji, związane z zagrożeniami wynikającymi z korzystania przez młodzież szkloną z mediów elektronicznych.

W każdym programie profilaktyki zostało ujęte zadanie „Przeciwdziałanie uzależnieniom”, w ramach którego przewidziano zajęcia pn. „Zagrożenia w sieci” dotyczące negatywnego wpływu Internetu na rozwój społeczny, emocjonalny i fizyczny młodego człowieka. W ramach zadania „Przeciwdziałanie zachowaniom agresywnym” uwzględniono w programach profilaktyki spotkania z funkcjonariuszem Policji lub Straży Miejskiej nt. odpowiedzialności karnej nieletnich oraz realizację programu „Stop przemocy i agresji”.

(dowód: akta kontroli str. 10,22,24,36,41,42)

² § 1 pkt 2 lit. c) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2012 poz.977, ze zm.)

³ „Jak tworzyć program wychowawczy szkoły – opis modelu” e-poradnik dla szkół Ośrodka Rozwoju Edukacji utworzonego zarządzeniem nr 19 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 grudnia 2009 r. w sprawie połączenia Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie i Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w Warszawie w Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

We wszystkich programach wychowawczych zostały uwzględnione zajęcia z wychowawcą nt. przeciwdziałania uzależnieniom od Internetu i mediów, zachowań asertywnych, agresywnych i uległych oraz odpowiedzialności karnej nieletnich. Ponadto w programie wychowawczym na rok szkolny 2016/2017 przewidziano zajęcia nt. bezpiecznego korzystania z Internetu i zagrożeń wynikających z niewłaściwego użytkowania tego medium.

(dowód: akta kontroli str. 57,58,70,71,80,91-93)

Analizowane programy profilaktyki i wychowawcze nie zawierały informacji wskazującej na przeprowadzoną diagnozę stanu zjawisk, do których odnosiły się wyżej wymienione zadania i zajęcia profilaktyczne oraz wychowawcze. Przy określaniu celów i zadań wyszczególnionych w programach nie formułowano uwag co do mierzalności i weryfikacji rezultatów działań i oceny poziomu osiągania celów.

(dowód: akta kontroli str. 7-97)

Również w sprawozdaniach z realizacji powyższych programów nie zawarto treści dotyczących diagnozy badanego w kontroli zjawiska i poziomu osiągniętego rezultatu.

(dowód: akta kontroli str.98-117)

Potrzeba podejmowania działań diagnostycznych przy tworzeniu wymienionych programów została zarekomendowana w opracowaniach ORE publikowanych za pośrednictwem Internetu⁴.

Szkolne programy profilaktyki i programy wychowawcze zostały opracowywane przez zespoły nauczycielskie powołane w tym celu na posiedzeniach Rady Pedagogicznej na początku każdego roku szkolnego. W skład zespołów wchodził także szkolny pedagog, do statutowych zadań którego należało m.in. opracowanie i czuwanie nad realizacją szkolnego programu profilaktyki⁵.

(dowód: akta kontroli str. 5,6,126,232)

Zgodnie z wyjaśnieniem Dyrektora Gimnazjum członkowie zespołów odpowiedzialnych za opracowanie szkolnych programów profilaktyki i programów wychowawczych nie uczestniczyli w szkoleniach dotyczących tworzenia takich dokumentów, niemniej biorą udział w różnorodnych formach doskonalenia zawodowego (studia podyplomowe, konferencje, szkolenia pedagogiczne) i na bieżąco uzupełniają wiedzę potrzebną w tym zakresie.

Z wyjaśnienia wynika, że powyższe programy były współtworzone przez wszystkie podmioty zaangażowane w życie szkoły i obejmują promocję zdrowia, profilaktykę, terapię, redukcję agresji i przemocy z uwzględnieniem wszystkich wymagań opisanych w podstawie programowej, aktualnego stanu wiedzy, diagnozy, trudności występujących w szkole oraz właściwości środowiska lokalnego.

Według wyjaśnienia zespoły odpowiedzialne za opracowanie programów знаły rekomendacje ORE dotyczące tworzenia szkolnego programu profilaktyki i programu wychowawczego i wykorzystywały niektóre elementy podczas sporządzania dokumentów, co nie dotyczyło cyberprzemocy. Nie dysponowano przy tym projektami profilaktycznymi, których skuteczność została potwierdzona.

(dowód: akta kontroli str. 216-221)

1.4. Odnośnie współpracy z instytucjami zewnętrznymi w zakresie działań profilaktycznych i wychowawczych przedstawiono pisma z dnia 23 września 2015 r. i 12 września 2016 r. skierowane do Straży Miejskiej w Belchatowie, którymi Gimnazjum przyjęło ofertę realizowania przez funkcjonariuszy pogadarek profilaktycznych z uczniami obejmujących m.in. zagrożenia wynikające z Internetu,

⁴ „Jak tworzyć program wychowawczy szkoły – opis modelu” e-poradnik dla szkół „Standard bezpieczeństwa online placówek oświatowych”

⁵ § 54 ust. 5 Statutu Gimnazjum

odpowiedzialność prawną nieletnich, przeciwdziałanie agresji fizycznej i psychicznej. W pismach określono miejsce (klasę) i terminy poszczególnych spotkań młodzieży z funkcjonariuszem.

(dowód: akta kontroli str. 236-238)

1.5. Szkolne programy profilaktyki i programy wychowawcze zostały przyjęte w trybie przewidzianym przepisami⁶ - tj. uchwalone przez Radę Rodziców po zaopiniowaniu przez Radę Pedagogiczną Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str.7,19,39,46,47,61,62,83,97)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Szkolne programy profilaktyki nie zostały sporządzone rzetelnie, gdyż pomimo występowania wśród uczniów Gimnazjum zjawiska cyberprzemocy nie zostało ono zdiagnozowane i zidentyfikowane w tych dokumentach.

(dowód: akta kontroli str. 7-46,141-146)

NIK zwraca uwagę, że w kontekście informacji uzyskanych z przeprowadzonego podczas kontroli badania ankietowego, fakt zetknięcia się ze zjawiskiem cyberprzemocy potwierdziła ponad połowa ankietowanych uczniów, a 1/3 z nich podała, że dotyczyło ono ich osobiście lub koleżanki/kolegi z klasy albo szkoły. Również 1/3 ankietowanych nauczycieli dostrzega występowanie zjawiska cyberprzemocy w szkole, w której uczą. Powyższe dane ankietowe wskazują na zasadność dokonywania cyklicznej i rzetelnie przeprowadzonej diagnozy zjawiska i jego zidentyfikowania w szkolnym programie profilaktycznym.

(dowód: akta kontroli str. 177,214)

2. Cele i zadania szkolnego programu profilaktycznego i wychowawczego dotyczące zagrożeń związanych z wykorzystaniem mediów elektronicznych, w tym cyberprzemocy były niemierzalne, tzn. obiektywnie weryfikowalne przy pomocy wskaźników, których w programach nie określono.

(dowód: akta kontroli str. 7-97)

Odnosnie nieidentyfikowania w programach zjawiska cyberprzemocy oraz sposobu diagnozowania jego stanu Dyrektor Gimnazjum wyjaśniła, że zjawisko to „dzieje się” poza terenem Gimnazjum z uwagi na brak możliwości korzystania przez uczniów z Wi-Fi w szkole oraz zablokowanie wszystkich portali społecznościowych na szkolnych komputerach i jest zgłaszane wyłącznie przez uczniów lub ich rodziców.

Ponadto wyjaśniono, że ewaluacja przeprowadzona w roku szkolnym 2015/2016 potwierdziła skuteczność szkolnych działań wychowawczo-profilaktycznych (70% ankietowanych uczniów stwierdziło, że szkoła dostrzega ich problemy i pomaga je rozwiązać), w związku z czym w programach nie przewidziano osobnych zmian dotyczących cyberprzemocy. Zgodnie z wyjaśnieniem corocznie odbywa się w Gimnazjum ewaluacja programu profilaktycznego i ma ona formę rozmów podczas spotkań zespołu wychowawczego. Ich celem jest ustalenie, w jakim stopniu szkolny program profilaktyki sprawdził się w praktyce, jakie działania należy kontynuować i jaką tematyką należy zająć się w następnym roku szkolnym. Według wyjaśnień problematyka cyberprzemocy, nienazwana wprost w programie profilaktyki, jest poruszana podczas tematów związanych z agresją, przemocą, odpowiedzialnością karną nieletnich, ochroną danych osobowych i zagrożeniami wynikającymi z używania Internetu.

W wyjaśnieniu wynika, że przy formułowaniu w programach celów ogólnych i szczegółowych nie uwzględniano ich mierzalności poprzez określenie konkretnych wskaźników, ale kierowano się obserwacją, czy podejmowane działania służą

⁶ art. 54 ust.2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U.2016, poz. 1943 j.t. ze zm.)

realizacji celów i na ile są one skuteczne w pracy z młodzieżą. W oparciu o wyciągnięte wnioski dokonywano zmian w pracy wychowawczo-profilaktycznej. Natomiast nieustalenie konkretnych mierników wykonania celów powodowało brak w programach podstaw do ustalenia stopnia realizacji założonych celów i określenia poziomu uznawanego jako zadawalający.

(dowód: akta kontroli str. 216-221)

Ocena cząstkowa

Gimnazjum identyfikowało zagrożenia dla uczniów wynikające z dostępu do Internetu, uwzględniając je w szkolnych programach profilaktycznych i wychowawczych, jednak nie podejmowało działań dla zidentyfikowania zagrożenia młodzieży cyberprzemocą, pomimo zgłaszanych szkole przez uczniów i rodziców aktów cyberprzemocy, świadczących o występowaniu tego zjawiska.

2. Prawdliwość i skuteczność podejmowanych działań profilaktycznych.

Opis stanu faktycznego

2.1. Analiza kontrolna dzienników pedagoga szkolnego wykazała, że odnotowano w nich zajęcia i czynności podjęte w związku ze zgłoszonymi do Gimnazjum przypadkami cyberprzemocy (przedstawionymi w pkt 3.2. wystąpienia).

(dowód: akta kontroli str. 147-150)

Kontrolne badanie 16 dzienników lekcyjnych, wybranych w sposób losowy spośród wszystkich szkolnych oddziałów Gimnazjum, wykazało w 13 dziennikach 48 wpisów potwierdzających przeprowadzenie zajęć dotyczących cyberprzemocy i innych zagrożeń w obszarze mediów elektronicznych i odpowiedzialności karnej nieletnich z tego tytułu. Liczba zajęć o takiej tematyce w danej klasie wynosiła od 2 do 6 w ciągu roku szkolnego.

(dowód: akta kontroli str. 152-167)

Tematyka cyberprzemocy („Jak reagować na cyberprzemoc”, „Cyberprzemoc a bezpieczeństwo w Internecie”, „Konsekwencje cyberprzemocy”, „Co wiemy o zagrożeniach w sieci. Cyberprzemoc”, „Czym jest cyberprzemoc”) została odnotowana na 5 zajęciach w 4 klasach, w tym dwukrotnie w jednej klasie.

(dowód: akta kontroli str. 153,154,166,167)

Bezpieczeństwo i zagrożenia w Internecie (sieci) były przedmiotem 18 zajęć wychowawczych i zajęć z informatyki oraz 2 spotkań z funkcjonariuszem Straży Miejskiej, odnotowanych w 8 dziennikach lekcyjnych.

(dowód: akta kontroli str.,154,156,158,159,163-167)

W jednym dzienniku odnotowano spotkanie z funkcjonariuszem Komendy Powiatowej Policji, którego tematem była ochrona danych osobowych i w jednym dzienniku – spotkanie z funkcjonariuszem Straży Miejskiej na temat odpowiedzialności karnej nieletnich.

(dowód: akta kontroli str. 155,166)

W latach szkolnych 2013/2014, 2014/2015, 2016/2017 Gimnazjum realizowało projekt edukacyjny „Tydzień Bezpiecznego Internetu”⁷, w ramach którego m.in. zorganizowano test wiedzy o bezpieczeństwie w Internecie i inne konkursy z tym związane, wykonano i eksponowano gazetki klasowe i szkolne oraz materiały informacyjne. W roku szkolnym 2015/2016 podobne działania były prowadzone poza ww. projektem edukacyjnym.

(dowód: akta kontroli str. 222-227)

⁷ organizowany przez NASK (Naukową i Akademicką Sieć Komputerową)

Określony Statutem Gimnazjum system oceniania zachowania ucznia przewidywał ujemną punktację za naruszenie godności osobistej nauczycieli i innych pracowników szkoły oraz rówieśników także z wykorzystaniem Internetu

(dowód: akta kontroli str. 177)

2.2. Zgodnie ze stwierdzonymi wpisami do książki kontroli Gimnazjum oraz protokołami kontroli przedmiotem zainteresowania nadzoru pedagogicznego, sprawowanego w badanym okresie przez kuratora oświaty, nie była działalność wychowawcza i profilaktyczna szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 118)

Plany wewnętrznego nadzoru pedagogicznego obejmowały m.in. zadania do ewaluacji wewnętrznej, plan kontroli dla dyrektora i wicedyrektora oraz działania wspomagające. Plany na lata szkolne 2013/2014 i 2014/2015 nie przewidywały działań związanych z przeciwdziałaniem cyberprzemocy czy realizacją programu wychowawczego i programu profilaktyki. Plany na lata 2015/2016 i 2016/2017 zakładały ewaluację skuteczności działań wychowawczo-profilaktycznych podejmowanych przez Gimnazjum.

Według sprawozdania z nadzoru pedagogicznego za rok 2015/2016 zaplanowana ewaluacja została przeprowadzona, obejmując badaniem ankietowym 232 uczniów z 12 losowo wybranych klas. Przedmiotem pytań ankietowych nie była problematyka związana z cyberprzemocą czy pozostałymi zagrożeniami wynikającymi z korzystania przez uczniów z mediów elektronicznych. Pytania ankietowe dotyczyły m.in. przestrzegania praw uczniów i egzekwowania ich obowiązków, właściwego reagowania na przejawy złych zachowań uczniów, podejmowania przez szkołę działań w celu eliminowania zagrożeń.

(dowód: akta kontroli str. 120,233)

2.3. Plany doskonalenia zawodowego nauczycieli Gimnazjum dotyczące badanych lat szkolnych nie zawierały tematów związanych ze zjawiskiem cyberprzemocy.

(dowód: akta kontroli str. 119)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Występowanie zjawiska cyberprzemocy wśród uczniów Gimnazjum oraz realizowanie zadań profilaktyki szkolnej w tym zakresie głównie przez nauczycieli, uzasadnia – w ocenie NIK – potrzebę wspierania tego procesu organizowaniem odpowiednich szkoleń dla tych osób.

Ocena częściowa

Gimnazjum zgodnie z obowiązującymi szkolnymi programami profilaktyki i wychowania realizowało cele i zadania w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom uczniów wynikających z korzystania z Internetu, w tym cyberprzemocy.

3. Prawidłowość i skuteczność reakcji na stwierdzone akty cyberprzemocy.

Opis stanu
faktycznego

3.1. Zgłoszone w Gimnazjum przez uczniów lub ich rodziców przypadki cyberprzemocy (vide pkt 3.2.) były podstawą do podejmowania działań przez pedagoga szkolnego w związku z jego zadaniami określonymi w Statucie Gimnazjum⁸. Tego rodzaju zdarzenia i działania zostały odnotowane w dziennikach

⁸ § 54 ust. 5 Statutu Gimnazjum

pedagoga, w związku z czym – jak wyjaśniła Dyrektor Gimnazjum –nie prowadzono w tym zakresie odrębnej ewidencji.

(dowód: akta kontroli str.126)

3.2. Zgodnie z zapisami w dziennikach pedagoga szkolnego w badanym okresie odnotowano łącznie 9 zdarzeń dotyczących cyberprzemocy, z tego 5 zdarzeń w roku szkolnym 2015/2016 oraz 4 zdarzenia w roku 2016/2017. Za lata 2013/2014 i 2014/2015 w dziennikach pedagoga nie stwierdzono wpisów dotyczących zjawiska cyberprzemocy. Ujawnionymi przypadkami cyberprzemocy zostało dotkniętych łącznie 10 uczniów Gimnazjum, z tego 4 uczniów w roku szkolnym 2015/2016 i 6 uczniów w roku 2016/2017. Sprawcami aktów cyberprzemocy było 18 uczniów Gimnazjum oraz 2 osoby spoza środowiska szkolnego. Do ujawnienia 8 czynów doszło z inicjatywy pokrzywdzonych uczniów, w jednym przypadku zgłoszenia dokonali rodzice ucznia dotkniętego cyberprzemocą.

(dowód: akta kontroli str. 139-150)

3.3. Podjęte przez Dyrektora Gimnazjum, szkolnego pedagoga i nauczycieli - wychowawców działania polegały na prowadzeniu rozmów wychowawczych i informacyjnych z uczniami i rodzicami, monitorowaniu zachowania uczniów, proponowaniu pomocy psychologicznej. Spowodowano też usunięcie z portali społecznościowych wpisów związanych z cyberprzemocą.

Wszystkim uczniom dotkniętym cyberprzemocą została zapewniona pomoc pedagogiczna ze strony pedagoga szkolnego i nauczycieli – wychowawców poprzez prowadzenie indywidualnych rozmów w okresie do końca roku szkolnego. Jednemu z uczniów udzielono także pomocy psychologicznej w placówce specjalistycznej, a 3 uczniom zaproponowano ten rodzaj pomocy. W trakcie rozmów z rodzicami poszkodowanych uczniów informowano ich o procedurach postępowania – możliwości zgłoszenia na Policję i konsekwencjach prawnych popełnienia czynów cyberprzemocy. Wychowawcy oraz pedagog szkolny prowadzili profilaktyczne rozmowy indywidualne z uczniami zagrożonymi cyberprzemocą.

Ze wszystkimi uczniami, którzy dopuścili się aktów cyberprzemocy i ich rodzicami przeprowadzone zostały rozmowy przez wychowawców, a w 3 przypadkach – także przez Dyrektora Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 141-150)

3.4. Pismem z dnia 24.11.2016 r. Gimnazjum skierowało zawiadomienie do Komendy Powiatowej Policji w Bełchatowie w sprawie aktu cyberprzemocy wobec 3 uczniów, którego dopuściła się nieznana osoba dorosła. Do zakończenia kontroli NIK Gimnazjum nie posiadało informacji o dalszym biegu sprawy.

W jednym przypadku rodzice ucznia dotkniętego cyberprzemocą złożyli w tej sprawie zawiadomienie na Policję, w wyniku czego doszło do sądowego ukarania sprawcy.

(dowód: akta kontroli str. 1143,144,149)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zauważa, że chociaż wszystkie ankietowane grupy (nauczyciele, rodzice, uczniowie) wskazały na znaczną skalę występowania cyberprzemocy w środowisku szkolnym, to w badanym okresie z inicjatywy własnej Gimnazjum nie został ujawniony żaden przypadek cyberprzemocy, a wszystkie akty zostały zgłoszone przez uczniów i rodziców. W ocenie NIK wskazuje to na potrzebę podjęcia działań, np. szkoleniowych, w celu zwiększenia możliwości ujawniania cyberprzemocy wśród uczniów z inicjatywy nauczycieli realizujących przedsięwzięcia profilaktyczno-wychowawcze.

We wszystkich zgłoszonych do Gimnazjum przypadkach cyberprzemocy podjęte zostały przez dyrekcję szkoły, pedagoga szkolnego i wychowawców działania interwencyjne mające na celu udzielenie pomocy i wsparcia uczniom poszkodowanym, zapewnienia im oraz ich rodzicom informacji o środkach ochrony pranej. Podjęte zostały także działania wobec sprawców cyberprzemocy – przeprowadzono rozmowy z uczniami i ich rodzicami oraz skierowano zawiadomienie do organów ścigania.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁹, wnosi o opracowanie szkolnego programu profilaktycznego w oparciu o rzetelną diagnozę skali zjawiska cyberprzemocy, z uwzględnieniem wskaźników pozwalających na ocenę realizacji zaplanowanych działań.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Łódź, dnia 10 kwietnia 2017 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Łodzi

Dyrektor
Przemysław Szewczyk

Kontroler
Ryszard Kościelecki
Główny specjalista k.p.

.....
podpis

.....
podpis

⁹ Dz.U. z 2017 r., poz. 524